

Arana'tar Sabin

FAMILIA KARLISTA BATEAN JAIO zen euskal abertzaletasunaren aitajauna izan zenena, Bilboren city liberala esan izan zaion horretatik guztiz hurbil, Abandon, gaur egun Sabin-Etxea dagoen orubean eta Albia eraikuntzaraino, Ibaizabalen bazterrean, untzigilea baitzuen aita. Karlista publikoa izan zen noski Santiago Arana, 1873an tropa liberalak Bilbora zetoze-larik emaztea eta sei seme-alabak hartuta Baionara lekutu zen behintzat. Iparraldean zeudela izan zuten euskal foruen indargabetzearen berri, eta pentsatzekoa da aitaren komentarioek piztuko zutela, goiztar, semeen politikarako jakin-mina.

Mixel Garikoitzek sorturiko batharramdarretan ikasi zuten 1873-1875 ikasturteetan Luis eta Sabin anaiek. Donibane-Lohizunen egin zuten Sabinekin lehen Jaunartzea, Garagartza jesuitak prestatuta. Josulagundikoak konstante bat dira Arana anaiei bizitzan: eskolan, eritasunean, politikan... A Coruña-ko Laguardiako jesuiten ikastetxean zegoen Luis arkitektura fakultatean sartzeko prestatzen, 1882ko goiz batez honakoa esaten dionean Sabin: «Bizkaia ez da Espainia, ez naturaz, ez historiak». 1890eko irailean gogo-jardunak egin zituen Sabinekin Loiolan, eta handik etxeratutakoa argitaratu zituen *Bizkaya por su Independencia* liburua osatuko zuten artikulua.

Bartzelonan ikasi zuten anaia biek zuzenbidea eta historia. Bertan ziren Balendin Berriotxoaren gorpua heldu zenean portura; euskal ikasleek halako ongi-etorri berezia egin zioten, Arana anaiek marraztu zituzten zerraldoren gainean ezarri ziren ikurrak. Elorriarraren hilkutxa zeraman trenak aitzina egin zuenean, hiru biba egin omen zituen Sabinekin, Berriotxoari, Bizkaia-ri eta Bartzelonari. Sabinen suhar kristaua handia zen.

Ama hildakoan Bartzelona utzi eta Bilbora itzulirik bere kasa jarraitu zituen ikasketak Sabinekin, historian sakonduz. Aldi berean, hamazazpi urte

zituela hasitako euskalduntzeari ekin zion gogor. Hone-tan lagungarri izan zen ehizakide lekeitiarren konpainia, baina Sabinekin aberri-lanerako gura zuen hizkuntza. *Euskerologia* delakoan murgildu zen, euskaraz zenbait poema egin zituen arren, *Gora ta Gora Euzkadi* eta *Azkatasun Eguzkija* ezagunak besteak beste.

Data historikoetan kokatzen da 1893ko ekainaren 3a. Arratsalde hartan, bere *Bizkaya por su Independencia* hobeki ulertze alde, bilera edo topaketa bat antolatu zioten zenbait ezagunek Begoñako Larrazabal txakolindegian. Hantxe defendatu zuen aurre-

Sabino Arana kartzelan (1895).

nekoz jendaurrean Sabinekin euskal abertzaletasunaren hazia. Burutik zegoela esan zioten bertan bildutakoek. Hau izan zen abertzaletasunaren lehen ezusteko tristea. Hala ere, Lertxundi margolariak Larrazabal Loratsuba oloia egin zuen, mahastiek baino garrantzi handiagoa dutela zuhaitzek: loreak behar aberriaren udaberriak. Izan ere, gerora, Larrazabalgo bilera hartan Sabin zorotzat hartu zuten gehienak, abertzale bilakatuko baitziren...

1895ean, San Inazio egunez, batzar nagusia egin zuten lehen abertzale bizkaitarrek *Euskeldun Batzokija* izeneko aretoan, eta bertan sortu zen Bizkai Buru Batzarra, Eusko Alderdi Jeltzalearen muina izan zenena, Sabinen gidaritzapean. Partaideek formula hau erabili zuten beren karguaren zina egitean: «Bizkaya, Bizkaya, Bizkaya: Jaun-Goikua eta Lagi-Zarra-ren alde». Canovas del Castilloren azken aginduetako bat,

1865 ♦ Abandon jaio zen, Bilbon.

1873 ♦ II. karlistada zela-eta, familia Lapurdira joan zen.

1876 ♦ Bilbora itzuli zen. Batxilerra egiten hasi zen.

1882 ♦ Euskara ikasten hasi zen.

1883 ♦ Aita hil ostean Bartzelonara. Sabinekin zuzenbidea, letrak eta natur zientziak ikasi.

1887 ♦ Ama hil eta Bilbora itzuli ziren. Ikasten jarraitu zuen: historia, hizkuntza, politika...

1892 ♦ *Bizcaya por su Independencia*, bere lehen liburua.

1893 ♦ Larrazabal baserriko diskursoa. *Bizkaitarra* aldizkaria sortu zuen.

1894 ♦ Euskeldun Batzokija eta ikurri-na sortu zituen.

1895 ♦ Kartzelaratua izan zen, idaztiegatik. Geroztik hainbat debeku, isun eta elkarteak itxi beharra.

1898 ♦ Aldundiko diputatu hautetsia.

1899 ♦ *El Correo Vasco* eta *La Patria* sortu zituen.

1900 ♦ Nikolasa Atxikallendekin ezkondu zen.

1902 ♦ Kartzelaldi berria, Roosevelt EEBetako lehen-dakariari eginiko telegramatik. Alderdi berri baten sortzeko premia ikusten du.

1903 ♦ Sukarrietan hil zen.

Angiolillok hil baino egun batzuk lehenago, Euskeldun Batzokija zerratzea izan zen.

Sabinek bere bizia ez ezik bere dirua ere aberriaren kausari eman zion. Familia onekoa izaki, bazuen eskuartekorik. Zabaltasuna aitortu zioten beti ezagutu zutenek, baina bihotz onekoek bakan ukaiten duten halako sena berezia zeukan politikak behar zituen inbertsioetarako: aldizkariak sortu, publizitatea egin, aretoak alokatu, liburuak argitaratu... Auzi baten ondorioz, kartzela ezagutu zuen 1895ean. Geroago ere egin behar izan zuen kartzelaldirik Sabinekin Larrinagan... Txikiak zirela, Luis eta Sabin seme gazteak hartuta, Zabalbide aldera joaten zen paseoan paseoan Santiago Arana, kartzela egiten ari zirenean, obrak ikustera...

Sabinek bazekien Euskal Herriaren askatzea lan zaila

izanen zela. Idatzirik utzi zuen: «Itto gura nituzke munduan egiten diren zapalkeria guztiak, eta justizia zorrotza ezartzea nazio guztietan. Aberriaren zorionak hala behar balu, hartz gris, Bengalako tigre eta Atlaseko lehoien artera joanen nintzateke borrokara. Baina nire Aberriaren etsaiak hartza, tigrea eta lehoia baino gogorragoak dira». Hogeita hemezortzi urte zituela hil zen, ahaleginaren handiak ahituta.

Esan ohi da hiru aditzek gidatzen dutela nazio baten gidariaren jokamoldea: ikusi, hartu, gainditu. Sabinekin sakon ikusi zuen Euskal Herriaren historia eta egoera; egoera hartaz jabeturik, erabaki gogorrak hartu zituen; erabaki haiek egitate politikotik gauzatu zituen, egoera aldatzeraino. Historia berri bat abiatu zuen bere anaia Luisen laguntzarekin. Ceperino de Jemein-ek esan zuen gisan, «odol bakarria bihotz bitan, bihotz bi ideal bakarrean».

• Joxan Elosegi •

